

ALISHER NAVOIY

INTERNATIONAL JOURNAL

*A. Navoiy tavalludining 581 yillik
yubileyiga bag'ishlanadi*

TOSHKENT-2022

ISSN 2181-1490

Doi Journal 10.26739/2181-1490

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

Tadjqiqot.uz

TOSHKENT-2022

**ALISHER NAVOIYNING 581 YILLIK
YUBILEYIGA BAG'ISHLANADI****ПОСВЯЩАЕТСЯ 581 ЛЕТНОМУ
ЮБИЛЕЮ АЛИШЕРА НАВОИ****DEDICATED TO THE 581th ANNIVERSARY
OF THE BIRTH OF ALISHER NAVOI**

Buyuk shoir va mutafakkir, atoqli davlat va jamoat arbobi Alisher Navoiyning bebaho ijodiy-ilmiy merosi nafaqat xalqimiz, balki jahon adabiyoti tarixida, milliy madaniyatimiz va adabiy-estetik tafakkurimiz rivojida alohida o'rin tutadi. Ulug' shoir o'zining she'riy va nasriy asarlarida yuksak umuminsoniy g'oyalarni, ona tilimizning beqiyos so'z boyligi va cheksiz ifoda imkoniyatlarini butun jozibasi va latofati bilan namoyon etib, yer yuzidagi millionlab kitobxonlar qalbidan munosib va mustahkam o'rin egalladi.

***O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Shavkat Miromonovich Mirziyoyev***

Бесценное творческое и научное наследие великого поэта и мыслителя, известного государственного и общественного деятеля Алишера Навои играет важную роль в истории не только отечественной, но и мировой литературы, развитии национальной культуры и литературно-эстетического мышления. В своих лирических и прозаических произведениях великий поэт, воспевая высокие общечеловеческие идеи, демонстрировал богатый лексический запас и выразительные средства родного языка, благодаря чему занял достойное место в сердцах миллионов читателей по всему миру.

***Президент Республики Узбекистан
Шавкат Миромонович Мирзиёев***

The invaluable creative and scientific heritage of the great poet and thinker, famous statesman and public figure Alisher Navoi has a special place not only in the history of our people, but also in the history of world literature, the development of our national culture and literary and aesthetic thinking. The great poet, in his poetic and prose works, with his whole charm and grace, has taken a worthy place in the hearts of millions of readers around the world, expressing the high universal ideas, the incomparable richness of words and the infinite possibilities of expression of our native language.

***President of the Republic of Uzbekistan
Shavkat Miromonovich Mirziyoyev***

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI

Bosh muharrir:

Mirzayev Ibodulla*f.f.d., professor
(O'zbekiston)*

Bosh muharrir o'rinbosari:

Jabborov Nurboy*f.f.d., professor
(O'zbekiston)*ALISHER NAVOIY
XALQARO JURNALI HAY'AT A'ZOLARI:**Muhiddinov Muslihiddin***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Sirojiddinov Shuhrat***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Haqqulov Ibrohim***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Rasulov Ravshanxo'ja***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dilorom Salohiy***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Sodiqov Qosimjon***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Mark Tutan***f.f.d., professor (Fransiya)***Binnatova Almaz Ulvi***f.f.d., professor (Ozarbayjon)***To'xlijev Boqijon***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Shodmonov Nafas***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Ramiz Asker***f.f.d., professor (Ozarbayjon)***Yo'ldoshev Qozoqboy***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Jo'raqulov Uzoq***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Vohid Turk***f.f.d., professor (Turkiya)***Nabiulina Guzal***f.f.d., professor (Tatariston)***Ibrohim Xudoyor***f.f.d., (Eron)***Yusupova Dilnavoz***f.f.d., dotsent (O'zbekiston)***Rahim Ibrohim***f.f.d., professor (Afg'oniston)***Mirzayev Rahmatilla***y.f.n., dotsent, huquqshunos (O'zbekiston)***Muhitdinova Badia***f.f.n.dotsent (O'zbekiston)***Ruzmanova Roxila***dots., mas'ul kotib (O'zbekiston)***Narziyeva Ma'mura***kotib, o'qituvchi (O'zbekiston)*ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALI ILMIY
MASLAHAT KENGASHI A'ZOLARI:**Toshqulov Abduqodir***i.f.d., (O'zbekiston)***Xalmuradov Rustam***t.f.d., professor (O'zbekiston)***Eshqobil Shukur***O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan
madaniyat xodimi, shoir (O'zbekiston)***To'xtasinov Ilhom***p.f.d. (O'zbekiston)***Rixsiyeva Gulchehra***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Benedek Peri***f.f.d., professor (Vengriya)***Ko'chiyev Ismat***publisist, O'zbekiston va Belorussiya yozuvchilar
uyushmasi a'zosi (O'zbekiston)***Olimov Karomatillo***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dadaboyev Hamidulla***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Aitpayeva Gulnora***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Rahmonov Nasimxon***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Shomusarov Shorustam***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Dyu Rye Andre***f.f.d., professor (Fransiya)***Pervin Chapan***f.f.d., professor (Turkiya)***Safarov Renat***f.f.d., professor (Tatariston)***Hamroyev Juma***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Ibrohimov Elchin***f.f.n., professor (Ozarbayjon)***Jo'rayev Shokirjon***F-m.f.d., professor (O'zbekiston)***Hasanov Shavkat***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Nurullo Oltoy***f.f.n., (Afg'oniston)***Xalliyeva Gulnoz***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Alim Labib***f.f.d., professor (Afg'oniston)***Nodira Afoqova***f.f.d., professor (O'zbekiston)***Aftondil Erkinov***f.f.d., professor (O'zbekiston)*

Главный редактор:

Мирзаев Ибадулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Заместитель главного редактора:

Жабборов Нурбой
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

**ЧЛЕНЫ МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
АЛИШЕРА НАВОИ:**

Мухиддинов Муслихиддин
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Сирожиддинов Шухрат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Хаккулов Иброхим
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Расулов Равшанхужа
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дилором Салохий
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Содиков Косимжон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Марк Тутан
д.ф.н., профессор (Франция)
Биннатова Алмаз Улви
д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Тухлиев Бокижон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Шодмонов Нафас
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Рамиз Аскер
д.ф.н., профессор (Азербайджан)
Юлдашев Казакбай
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Журакулов Узок
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Вохид Турк
д.ф.н., профессор (Турция)
Набиулина Гузаль
д.ф.н., профессор (Татарстан)
Иброхим Худоев
д.ф.н., (Иран)
Юсупова Дилназов
д.ф.н., доцент (Узбекистан)
Рахим Иброхим
д.ф.н., профессор (Афганистан)
Мирзаев Рахматилла
к.ю.н., доцент (Узбекистан)
Мухитдинова Бадиа
к.ф.н., доцент (Узбекистан)
Рузманова Рохила
доц., отв. секретарь (Узбекистан)
Нарзиева Мамура
секретарь, преподаватель (Узбекистан)

**ЧЛЕНЫ НАУЧНОГО КОНСУЛЬТАТИВНОГО
СОВЕТА МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА
АЛИШЕРА НАВОИ:**

Тошкуллов Абдукодир
к.э.д., (Узбекистан)
Халмурадов Рустам
д.т.н., профессор (Узбекистан)
Эшкobil Шукур
Заслуженный работник культуры Республики
Узбекистан, поэт (Узбекистан)
Тухтасинов Илхам
д.п.н. (Узбекистан)
Рихсиева Гулчехра
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Бенедек Пери
д.ф.н., профессор (Венгрия)
Кочиев Исмаи
Публицист, член Союза писателей Узбекистана и
Беларуси (Узбекистан)
Олимов Кароматилло
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дадабаев Хамидулла
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Айтпаева Гулнора
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Рахмонов Насимхон
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Шомусаров Шорустам
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Дю Рье Андре
д.ф.н., профессор (Франция)
Первин Чапан
д.ф.н., профессор (Турция)
Сафаров Ренат
д.ф.н., профессор (Татарстан)
Хамроев Джума
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Иброхимов Элчин
к.ф.н., профессор (Азербайджан)
Джураев Шокирджон
д.ф.-м. н., профессор (Узбекистан)
Хасанов Шавкат
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Нурулло Олтой
к.ф.н., (Афганистан)
Халлиева Гулноз
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Алим Лабиб
д.ф.н., профессор (Афганистан)
Нодида Афокова
д.ф.н., профессор (Узбекистан)
Афтондил Эркинов
д.ф.н., профессор (Узбекистан)

Chief Editor:**Mirzaev Ibodulla***Doc. of philol. scien., professor (Uzbekistan)***Deputy Chief Editor:****Jabborov Nurboy***Doc. of philol. scien., professor (Uzbekistan)*

**MEMBERS OF EDITORIAL BOARD OF
INTERNATIONAL JOURNAL OF ALISHER
NAVOI:**

Mukhiddinov Muslikhiddin*Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Sirojiddinov Shukhrat***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Khakkulov Ibrokhim***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Rasulov Ravshankhuja***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Dilorom Salokhiy***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Sodikov Kosimjon***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Mark Tutan***Doc. of philol. scien., prof. (France)***Binnatova Almaz Ulvi***Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)***Tukhliev Bokijon***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Shodmonov Nafas***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Ramiz Asker***Doc. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)***Yuldoshev Kozokboy***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Jurakulov Uzok***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Vokhid Turk***Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)***Nabiulina Guzal***Doc. of philol. scien., prtof. (Tatarstan)***Ibrokhim Khudoyor***Doc. of philol. scien., (Iran)***Yusupova Dilnavoz***Doc. of philol. scien., assoc. prof. (Uzbekistan)***Rakhim Ibrokhim***Doc. of philol. scien., prof. (Afghanistan)***Mirzayev Rahmatilla***Cand. of legal scien., assoc. prof. (Uzbekistan)***Mukhitdinova Badia***Cand. of philol. scien., assoc. prof. (Uzbekistan)***Ruzmanova Rokhila***Assoc. prof., Exec. Sec. (Uzbekistan)***Narziyeva Ma'mura***Secretary, teacher (Uzbekistan)*

**MEMBERS OF SCIENTIFIC ADVISORY BOARD
OF INTERNATIONAL JOURNAL OF ALISHER
NAVOI:**

Toshkulov Abdukodir*Doc. of econ. scien., (Uzbekistan)***Khalmuradov Rustam***Doc. of technic. scien., prof. (Uzbekistan)***Eshqobil Shukur***Honored Worker of Culture of the Republic of Uzbekistan, poet (Uzbekistan)***Tukhtasinov Ilkhom***Doc. of pedag. scien. (Uzbekistan)***Rikhsieva Gulchekhra***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Benedek Peri***Doc. of philol. scien., prof. (Hungary)***Kochiyev Ismat***Publicist, member of the Writers' Union of Uzbekistan and Belarus (Uzbekistan)***Olimov Karomatullo***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Dadaboev Khamidulla***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Aitpaeva Gulnora***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Rakhmonov Nasimxon***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Shomusarov Shorustam***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Dyu Rye Andre***Doc. of philol. scien., prof. (France)***Pervin Chapan***Doc. of philol. scien., prof. (Turkey)***Safarov Renat***Doc. of philol. scien., prof. (Tatarstan)***Khamroev Juma***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Ibrokhimov Elchin***Cand. of philol. scien., prof. (Azerbaijan)***Juraev Shokirjon***Doc. of phys.-math. scien., prof. (Uzbekistan)***Khasanov Shavkat***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Nurullo Oltoy***Cand. of philol. scien., (Afghanistan)***Khallieva Gulnoz***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Alim Labib***Doc. of philol. scien., prof. (Afghanistan)***Nodira Afokova***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Aftondil Erkinov***Doc. of philol. scien., prof. (Uzbekistan)***Саҳифаловчи: Абдулазиз Мухаммадиев****Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz**ООО Tadqiqot город Ташкент,
улицв Амира Темура пр. 1, дом-2.Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uzTadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr. 1, House 2.Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz

Phone: (+998-94) 404-0000

NAVOIY VA TILSHUNOSLIK MASALALARI

1. Bayram BİLİR

ORHUN YAZITLARINDA VE ALİ ŞİR NEVAI'NIN İLK DİVANINDA OLUMLU TİP KAVRAMLAR9

NAVOIY VA JAHON ADABIYOTI

2. Ozan Yılmaz

ALİ ŞİR NEVÂ'YÎ'NİN HAMSESİNDE EMÎR HÜSREV-İ DEHLEVÎ'YE DAİR GÖRÜŞLERİ15

3. Эркинов Афтондил

АЛИШЕР НАВОИЙ ҚЎЛЁЗМАЛАРИ БУТУНЖАҲОН ФЕҲРЕСТИНИ ЯРАТИШ МАСАЛАСИ29

HAQIQAT SARI SAFAR

4. Muslikhiddin Kutbiddinovich Mukhiddinov

IMAGE OF THE PROPHET36

5. Қозоқбой ЙЎЛДОШ

ТЕРАН ТУЙГУЛАРНИНГ ЖОНЛИ МАНЗАРАЛАРИ45

MA'RIFAT YOG'DUSI

6. Салоҳий Дилором Исомиддин қизи

НАВОИЙ ИЖОДИДА ИНСОН ВА ИЖТИМОИЙ ЖАМИЯТ АХЛОҚИ МАВЗУСИ50

7. Жабборов Нурбой Абдулҳакимович

АЛИШЕР НАВОИЙ АСАРЛАРИДА “АҲЛИ МАОНИЙ” ТУШУНЧАСИНИНГ ЎРНИ ВА ИРФОНИЙ МОҲИЯТИ55

8. Нафас Шодмонов

ТАСАВВУФ АДАБИЁТИДАГИ “КЎЗГУ” ТИМСОЛИНИНГ НАВОИЁНА ТАЛҚИНИ65

9. Асрорхон Аббосов

НАВОИЙ ҲАЗРАТЛАРИ ЎРГАНГАН АСАРЛАР: “САҲИҲИ БУХОРИЙ” ДА ОДОБ-АХЛОҚҚА ДОИР ҲАДИСЛАР78

ASLIYAT UMMONI

10. Bertels Y.E.

NAVOIY VA ATTOR. Rus tilidan I.K.Mirzayev tarjiması (parcha)83

TEMURIYLAR DAVRI TURKIY VA O'ZBEK ADABIYOTI

11. Уралов Ахтам Синдарович, Холдоров Хусан Нортोजиевич

АЛИШЕР НАВОИЙ ВА ҲУСАЙН БОЙҚАРО ДАВРИ БОҒЛАРИ95

12. Холиқов Умиджон Қўчқарович, Холиқова Сайёра Қўчқаровна

НАВОИЙ ДАВРИДА ШАХМАТ ЎЙИНИНИНГ РИВОЖЛАНИШ ТАРИХИДАН103

NAVOIY NASRI VA NAZMI NAFOSATI

13.Қобилов У. У.

“ЮСУФНОМА” МАВЗУСИ ВА УНИНГ АЛИШЕР НАВОИЙ ЛИРИКАСИДАГИ
БАДИИЙ ТАЛҚИНИГА ДОИР.....109

14.Холйигит Холмуродов

МУМТОЗ АДАБИЁТДА ФАРҲОД ОБРАЗИ ГЕНЕЗИСИ ВА УНИНГ НАВОИЙ
ШЕЪРИЯТИДА ИФОДАЛАНИШ АНЪАНАЛАРИ.....118

15.Murat ŞAHİN

ALİ ŞİR NEVÂÎ’NİN “MAHBÛBU’L KULÛB” ADLI ESERİNİN DEĞERLER
AÇISINDAN İNCELENMESİ.....124

ILM, OLAM VA OLIM

16.Ernazarova Iroda Shavkatovna

ESHQOBIL SHUKUR – NAVOIYGA MUNOSIB IZDOSH.....134

17.Eshnazarov Sulaymon Qulmuhammad o‘g‘li

ALISHER NAVOIYNING “SAB’AT UL-ABHUR” ASARI
LUG‘ATSHUNOSLIKDA NODIR MANBA SIFATIDA.....140

TALQIN, TAHLIL VA TAQRIZ

18.O‘ngalova Guldasta

Y.E.BERTELS NAVOIY IJODI TADQIQOTCHISI.....144

NAVOIY VA TA’LIM-TARBIYA MASALALARI

19.Сирдарёхон Ўтанова

ИНСОН АХЛОҚИНИНГ РАНГЛИ МАНЗАРАЛАРИ.....151

20.Gulchehra Ahatova

“MAHBUB UL-QULUB” ASARINING BUGUNGI YOSHLARDA MA’NAVİY SIFATLAR
SHAKLLANTIRISHDAGI O‘RNI.....157

AZIZ MUSHTARIY!

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Miromonovich Mirziyoyevning "Buyuk shoir va mutafakkir Alisher Navoiy tavalludining 580 yilligini keng nishonlash to'g'risida"gi PQ-4865-son Qarorida "Alisher Navoiy asarlarida teran ifoda topgan milliy va umuminsoniy g'oyalarning jahon tamaddunida tutgan o'rnini hamda o'sib kelayotgan yosh avlodning intellektual salohiyatini oshirish, ular qalbida yuksak axloqiy fazilatlarni tarbiyalashdagi beqiyos ahamiyatini nazarda tutib, shuningdek, ulug' shoir va mutafakkirning adabiy-ilmiy merosini mamlakatimizda va xalqaro miqyosda yanada chuqur tadqiq qilish va keng targ'ib etish..." lozimligi alohida ta'kidlangan.

Bu filologiya ilmi va navoiyshunoslik, xususan, adabiy ta'sir, qiyosiy adabiyotshunoslik, matnshunoslik va tarjima masalalari bilan shug'ullanayotgan tadqiqotchilar zimmasiga jahonning ilg'or texnologiyalari, nazariy g'oyalariga hamohang ilmiy tadqiqotlar yaratish vazifasini yuklaydi. Olimlarimizning ilmiy salohiyati, innovatsion g'oyalarini jahonda targ'ib qilish va qo'llab-quvvatlash maqsadida xalqaro nufuzga ega ushbu jurnal ta'sis etildi.

"Alisher Navoiy" deb nomlangan ushbu jurnalda navoiyshunoslik, Navoiy adabiy merosining umumjahon tamaddunida tutgan o'rni va adabiy ta'sir masalalari bilan shug'ullanayotgan tadqiqotchilarni o'z maqolalari bilan ishtirok etishga taklif qilamiz.

TAHRIRIYAT**УВАЖАЕМЫЙ ЧИТАТЕЛЬ!**

В Постановлении №ПП-4865 Президента Республики Узбекистан Шавката Миромоновича Мирзиёева "О широком праздновании 580-летия со дня рождения великого поэта и мыслителя Алишера Навои" особо отмечается "огромное значение произведений Алишера Навои, в которых нашли глубокое отражение национальные и общечеловеческие ценности, в развитии мировой культуры, их роль в повышении интеллектуального потенциала и духовно-нравственном воспитании молодого поколения, а также в целях обеспечения дальнейшего изучения и популяризации литературно-научного наследия великого поэта и мыслителя..."

Это ставит задачи перед филологами, навоиоведами, исследователями литературного влияния, сравнительного литературоведения, текстологии и вопросов перевода создания научных исследований, соответствующих передовым мировым технологиям и теоретическим идеям. В целях пропаганды и продвижения научного потенциала и инновационных идей наших ученых учреждён данный международный журнал.

Приглашаем публиковать свои статьи в нашем журнале "Алишер Навои" отечественных и зарубежных исследователей, занимающихся изучением жизни и творчества литературы Навои, его роли в мировой литературе, проблемами литературного влияния и сравнительной поэтикой.

РЕДАКЦИОННАЯ КОЛЛЕГИИ**DEAR READER!**

Resolution of the President of the Republic of Uzbekistan Shavkat Miromonovich Mirziyoyev "On the celebration of the 580th anniversary of the great poet and thinker Alisher Navoi" No PP-4865 given the invaluable role of cultivating high moral qualities in their hearts, as well as the need to further study and widely promote the literary and scientific heritage of the great poet and thinker in our country and internationally "

This puts the task of researchers in the field of philology and Navoi studies, in particular, literary influence, comparative literature, textual studies and translation, in creating scientific research in harmony with the world's advanced technologies and theoretical ideas. This internationally renowned journal was established to promote and support the scientific potential and innovative ideas of our scientists around the world.

In this magazine, called "Alisher Navoi", we invite researchers who are interested in Navoi studies, the role of Navoi's literary heritage in world civilization and literary influence to participate with their articles.

EDITORIAL

“MAHBUB UL-QULUB” ASARINING BUGUNGI YOSHLARDA MA’NAVIY SIFATLAR SHAKLLANTIRISHDAGI O’RNI

Gulchehra Ahatova

SamDU filologiya fakulteti o‘zbek tili
va adabiyoti metodikasi kafedrası
2-bosqich magistranti

For citation: Ahatova G. THE ROLE OF “MAHBUB UL-QULUB” IN THE FORMATION OF SPIRITUAL ATTITUDES IN TODAY’S YOUTH. Alisher Navoi. 2022, vol.1, issue 3, (157-162) pp.

DOI 10.5281/zenodo.5804681

ANNOTATSIYA

Maqolada “Mahbub ul-qulub” asarining mazmun-mohiyati atroflicha izohlangan. Bu asarning boshqa asarlardan ustun jihatlari, o‘ziga xos xususiyatlari va asar g‘oyasiga alohida urg‘u berilgan. “Mahbub ul-qulub” asarida keltirilgan ezgu xislatlar, pand-nasihatlar bugungi kunda ham nechog‘lik ahamiyat kasb etishiga misollar keltirilgan.

Maqolaning maqsadi bugungi yoshlar dunyoqarashini yuksalishida, ezgu ma’naviy sifatlarning shakllanishida “Mahbub ul-qulub” asarining o‘rni nihoyatda yuqori ekanligini ko‘rsatish.

Maqolada jamiyatning faol a‘zolariga aylanib borayotgan yoshlar o‘z jamiyatlarining kamoloti uchun qanday fazilatlariga ega bo‘lmoqliklari kerak? Ushbu kishilik jamiyatida ezgulik va to‘liq saodatmandlik hukm surishi uchun jamiyat a‘zolari qanday tamoyillarga asoslanmoqliklari lozim, degan savollarga “Mahbub ul-qulub” asarida keltirilgan o‘rinli, asosli misollar orqali javob berish ko‘zlangan.

Kalit so‘zlar: Ma’naviyat, madaniyat, imon, ma’rifat, tavba, zuhd, tavakkul, qanoat, sabr, tavoze, odob, zikr, tavajjuh, ishq, axloq.

РОЛЬ МАХБУБА УЛЬ-КУЛУБА В ФОРМИРОВАНИИ ДУХОВНЫХ ОТНОШЕНИЙ В СОВРЕМЕННОЙ МОЛОДЕЖИ

Гульчехра Ахатова

магистрантка 2 курса СамГУ
филологический факультет
кафедра методики узбекского
языка и литературы

АННОТАЦИЯ

В статье разъясняется суть произведения «Махбуб уль-кулуб». Акцент делается на преимуществах данной работы перед другими работами, ее особенностях и идее произведения. Махбуб уль-Кулуб приводит примеры того, насколько важны сегодня добродетели и учения.

Цель статьи - показать роль «Махбуб уль-кулуб» в формировании хороших духовных качеств в формировании мировоззрения современной молодежи.

В статье, какими качествами должны обладать молодые люди, которые становятся активными членами общества, для его совершенствования? На вопрос о том, каким принципам следует следовать членам общества, чтобы добро и полное счастье восторжествовали в этом человеческом обществе, предполагается, что ответить на него можно с помощью замечательных, уместных и хорошо обоснованных примеров, приведенных в Махбуб уль-Кулуб.

Ключевые слова: Духовность, культура, вера, просвещение, покаяние, аскетизм, доверие, удовлетворенность, терпение, смирение, этикет, памятование, забота, любовь, нравственность.

THE ROLE OF “MAHBUB UL-QULUB” IN THE FORMATION OF SPIRITUAL ATTITUDES IN TODAY’S YOUTH

Gulchehra Ahatova,

SamSU, Faculty of Philology,
Department of Uzbek language and
literature, 2nd year master’s student

ANNOTATION

The article explains the essence of the work “Mahbub ul-qulub”. Emphasis is placed on the advantages, peculiarities and idea of this work. Mahbub ul-Qulub gives examples of how important the virtues and teachings are today.

The purpose of the article is to show the role of “Mahbub ul-qulub” in the formation of good spiritual qualities in the development of the worldview of today’s youth.

In the article, what qualities should young people, who are becoming active members of the society, have for the perfection of their society? The question of what principles should be followed by the members of the society in order for goodness and complete happiness to prevail in this human society is intended to be answered by the wonderful, relevant, well-founded examples given in Mahbub ul-Qulub.

Keywords: Spirituality, culture, faith, enlightenment, repentance, asceticism, trust, contentment, patience, humility, etiquette, remembrance, concern, love, morality.

Kitob mutolaasi va kitobxonlik madaniyatini oshirish hamda targʻib qilish boʻyicha kompleks chora-tadbirlar dasturi toʻgʻrisida Oʻzbekiston Respublikasi Prezidenti qarorining qabul qilinishi yoshlarimizning maʼnaviy, intellektual kamolotlari uchun juda qulay sharoitlar yaratib bermoqda.

Bugungi kunda mamlakatimizda 2017-2021-yillarda Oʻzbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yoʻnalishi boʻyicha Harakatlar Strategiyasi asosida barcha soha va tarmoqlarda ulkan oʻzgarishlar amalga oshirilmoqda. Bu borada jamiyat hayotida ezgu qadriyat va anʼanalarni chuqur qaror toptirishga, xususan, xalqimiz, ayniqsa, yosh avlodning maʼnaviy-intellektual salohiyati, ong-u tafakkuri va dunyoqarashini yuksaltirishda, ona vatani va xalqiga muhabbat va sadoqat tuygʻusi bilan yashaydigan barkamol shaxsni tarbiyalashda beqiyos ahamiyatga ega boʻlgan kitobxonlik madaniyatini oshirishga alohida eʼtibor qaratilmoqda.

Dunyoni oʻz aql-u idroki bilan zabt etgan barcha buyuk ajdodlarimiz ham kitob mutolaasi orqali shunday darajaga erishgani sir emas. Birgina Alisher Navoiyning bolaligidan kitobga oshnoligi, kichik yoshda ulkan asarni yod olganligi fikrimizning isboti, tarixiy haqiqatdir.

Muhimi shuki, ajdodlarimiz, asosan, badiiy asarlarni, hikmatlarni mutolaa qilgan, yod olgan. Bugungi yoshlarimiz ham shunchaki oʻqimasdan uqish, yod olish bilan ham mashgʻul boʻlsa, dunyoqarashi ham keng, nutqi ravon, ulkan soʻz boyligiga ega boʻlardi. Badiiy asar oʻquvchining hayot yoʻlini yorituvchi mayoq kabi. U har qanday kishini buyuk va ezgu ishlarga qodir qiladi. Bu yoʻlda oldimizda faqat bir masala turadi, u ham boʻlsa, oʻquvchini asar mutolaasiga qiziqtirish, soʻz sehrini anglatishdir.

Yoshlarni ozod ruhli, erkin fikrli, adolatli, xolis sabr-qanoatli qilib kamolotga yetkazishdek tabarruk vazifani badiiy adabiyot oʻz soʻzining quvvati va sehri bilan bajaradi. Hazrat Alisher Navoiy aytadi: “Qone” (qanoatli) darveshning quruq iloni tome’ (ta’magir) shohning xitoyi xoni (dasturxon) din xoʻbroqtur [Toʻxliyev 2017:4].

Biz yoshlarni har tomonlama yetuk, barkamol, komil shaxs sifatida kamol topishiga tayanch boʻladigan mukammal asar – “Mahbub ul-qulub” ga toʻxtalmoqchimiz.

“Mahbub ul-qulub” ulugʻ mutafakkir va buyuk shoir Alisher Navoiy umrining soʻnggi yillarida yozilgan yirik nasriy asardir. U muallifning gʻoyat mazmunli va sermashaqqat hayoti davomida toʻplagan boy tajribasi va xulosalarining yigʻindisidir.

Navoiy bu asarni yaratishdan koʻzlagan maqsadi haqida asar muqaddimasida shunday yozadi: “Maqsadim shuki, har yoʻlda yurdim, olamda boʻlmish har nav odam bilan koʻrishdim katta – kichikning feʼl-u atvorini oʻrgandim, yaxshi-yomonning xislatlarini tajribadan oʻtkazdim, yaxshilik va yomonlikning sharbatini ichib, zahrini totib koʻrdim. Baxil va pastkashlarning

zaxmini, saxovatli kishilarning malhamini ko'nglim darhol sezaigan bo'lib qoldi. Zamon ahlidan ba'zi hamsuhbatlarim va davron kishilaridan ayrim do'stlarim bu hollardan xabarsiz hamda ko'ngillari bu yaxshilik va yomonliklardan asossizdir... Shu jihatdan, hamsuhbatlarni va do'st – yoronlarni bu hollardan ogoh va xabardor qilmoq vojib ko'rindiki, toki ularda ham har toifaning xislati haqida bilimlar va har tabaqaning ahvoli haqida tushunchalar bo'lgay..." [Alisher Navoiy 2019:4].

Ko'rinadiki, Navoiy bu asarida ham inson haqida qayg'uradi. Uning dardini chekadi, insoniylikka yarashqli fazilatlarini madh etadi, unga zid bo'lgan illatlarni qoralaydi. Binobarin, insonparvarlik, xalqparvarlik bu asarning bosh g'oyasini belgilaydi.

"Mahbub ul-qulub"da Navoiy bevosita o'z davridagi deyarli barcha ijtimoiy guruh va tabaqalarga tavsif beradi va ularning qaysi biri yaxshi yoki yomon, qaysi biri insoniylikka, xalqqa, mamlakatga foydali yoki zararli ekanligini boshqa asarlaridagiga qaraganda kengroq, chuqurroq va aniqroq bayon etadi.

Jamiyatning faol a'zolariga aylanib borayotgan yoshlar o'z jamiyatlarining kamoloti uchun qanday fazilatlariga ega bo'lmoqliklari kerak? Ushbu kishilik jamiyatida ezgulik va to'liq saodatmandlik hukm surishi uchun jamiyat a'zolari qanday tamoyillarga asoslanmog'i lozim? Buni Navoiy asarning ikkinchi qismida o'nta bob doirasida tahsinga sazovor fe'l-atvor, yuksak xulqqa erishish tamoyillari orqali ochib beradi. Bular tavba, zuhd, tavakkul, qanoat, sabr, tavoze va adab, zikr, rizo, tavajjuh va ishqdir. Mana shu fazilatlar inson qalbini tug'yon va isyondan saqlaydi, unga huzur va halovat baxsh etadi, xulqni go'zal qiladi, bardoshini oshiradi. Irodasining baquvvat bo'lishiga ko'maklashadi.

Masalan, zuhdga bag'ishlangan bobga nazar tashlaylik. Zuhd bu diniy istilohda tarkidunyochilik, uzlatga chekinish demakdir. Navoiy esa zuhdni shunday tushuntiradi: Zuhd - bo'lar-bo'lmas orzulardan kechmoq, mol-u mansab ketidan quvmaslik, nomahram yuzdan ko'zni asrashlik va yomon so'zlardan tilni tiymoqlik.

Kimki bu maqomni qo'lga kiritisa, uning ko'nglida bir nur paydo bo'ladi va ko'nglini hamisha shod etadi.

Navoiy har bir inson qalban zohid bo'lishini, zuhd maqomini egallashini orzu qiladi. Bunday zuhd insonning ko'ngil halovatini, qalb osudaligini ta'minlaydi.

O'sha zamonda zuhd odamlar hayotida qanchalar muhim ahamiyat kasb etgan bo'lsa, hozirgi yoshlar hayotida ham shunchalar muhimdir. Sababi hozirgi yoshlar orasida mol-dunyo orqasidan quvish, insoniylikdan yiroqlashish, hamma narsani pul bilan o'lchash, nomahramlarga qarash, zino, ikkiyuzlamachilik, yomon so'zlar so'zlash, axloqsizlik ko'payib bormoqda. Shuning uchun ham "zuhd"ni har bir yosh qalbiga "Mahbub ul-qulub" orqali singdirish lozim.

Agar ta'bir joiz bo'lsa, Navoiy o'z o'quvchilariga, - mana bu yaxshi fazilatlar senga o'rnak bo'lsin, mana bu yomon xislatlardan esa o'zingni forig' tut, - demoqchi bo'ladi.

Navoiy odob va tavozeni bir – biriga dahldor tushunchalar sifatida talqin qiladi. U tavozeni takabburlikning aksi bo'lgan xokisorlik, kamtarlikni anglatishini uqtiradi.

Alisher Navoiy o'z o'quvchisini tavozeli bo'lishga chaqiradi, chunki u ta'kidlaganidek, tavozeli kishiga xalqning mehri oshadi, hamma bunday kishini hurmat qiladi va u bilan do'stlashishga intiladi. Navoiyning obrazli qilib aytishicha, tavoze kishining do'stlik chamanida yangi-yangi gullarning ochilishiga, ya'ni tavozeli kishining yangi-yangi do'st orttirishiga sabab bo'ladi. Chamandagi har bir gul esa o'ziga xos anvoyi atir va chiroyga ega bo'lib butun gulistonning ko'rkam bo'lishiga olib keladi. Bu esa, juda katta, navoiyona teran fikrdir. Chunki u ayni paytda kishilarni o'zaro do'stlik, birodarlikka undaydi. Do'stlikni bir chamanga, do'stlarni esa anvoyi gullarga nisbat beradi. Milliy va diniy farqlarni o'rtaga solib, kishilar orasida nizo paydo qilib, so'ngra ularni ezishga, ularga zulm o'tkazishga qaratilgan o'rta asrlar axloqiy qarashlari hukmron bo'lgan bir paytda masalaning bu tarzda qo'yilishining o'zi ham g'oyat ilg'or munosabatdir.

Alisher Navoiyning "Mahbub ul-qulub" asari yoshlar hayotida nafaqat yaxshi va yomon xislatlarni farqlab olishlari uchun, balki kelajakda o'zlariga munosib kasb tanlashlari, shu kasbning munosib egasi bo'lishlari uchun ham katta dasturulamal vazifasini o'taydi, desak yanglishmaymiz.

Asarda ko'pchilik kasb egalari ta'rif-tasnif qilinadi. Ulardagi yaxshi-yomon xislatlar ochib beriladi. Barcha kasb egalari bo'ladigan qusurlarni to'g'rilash uchun tanbehlar beriladi.

"Mahbub ul-qulub"ning birinchi qismi jamiyatning siyosiy – iqtisodiy, harbiy va huquqiy hayotiga mas'ul bo'lgan toifaga tavsif berish bilan boshlanadi. Navoiyning uzoq yillar davomida hosil qilgan xulosasiga ko'ra mamlakatning siyosiy barqarorligi, osoyishtaligi hamda rivoji eng

avvalo, odil podshoh, sadoqatli bek-u vazirlar, o'z yondashadigan sadrlar, fidoyi bahodirlar va yasovullar, shijoatli va vatanparvar sipohiylarning dunyo hamda oxirat saodatini ko'zlab ish yuritishlariga bog'liqdir.

Navoiyning din arboblari, shayxlar hamda o'rta asrlarda jamiyatning huquqiy tizimini boshqaruvchi ruhoniylarga bo'lgan munosabati „Mahbub ul-qulub“da yaqqol ko'rinadi. Ulug' mutafakkir ham diniy ham dunyoviy bilimlardan puxta xabardor yirik davlat arbobi sifatida shayxulislomlar, qozi va faqihlar, tariqat shayxlari, qorilar va hofizi qur'onlar, voizlar haqida fikr yuritir ekan, ularni diyonatli insonlar hamda ilmini vositayi joh aylagan dindorlar toifasiga ajratadi. Navoiyning ta'kidlashicha, din arboblari jamiyatning ilg'or toifasi sifatida odamlarni haq yo'lga hidoyat qilishda shaxsiy ibrat ko'rsatib, riyokorlik, poraxo'rlik, ta'magirlik, g'arazgo'ylik kabi illatlardan pok, ilm-u ma'rifat va go'zal insoniy fazilatlar bilan ziynatlangan bo'lishi kerak. Yomon yo'llarga boshlovchi odamlarni gumroh etuvchi diyonatsiz dindorlar esa pok islom dini nomiga dog' tushiradilar.

Mudarrislar va muallimlar, tabiblar va mutriflar, kotiblar va qissaxonlar ta'rifiga bag'ishlangan boblarda Navoiyning ta'lim va tarbiya, jamiyatning ziyoli qatlamiga asos bo'lguvchi kasbkor egalariga munosabati o'zining yorqin ifodasini topgan. Navoiy o'z davrida bunday kasb egalariga alohida g'amxo'rlik ko'rsatib, faoliyat yuritishlari uchun imkoni boricha qulay shart - sharoit yaratib bergan va bevosita ular bilan hamkorlik qilgan. Shu bois ularga berilgan tavsiflar ham yanada aniq, yorqin va haqqoniy chiqqan. Jumladan, kotiblar haqida ta'rif berarkan, kitobatning birlamchi sharti matnni to'g'ri ko'chirish, deb hisoblaydi. Navoiyning fikriga ko'ra, xatosi ko'p va chiroyli yozuvdan ko'ra, badbaxt bo'lsa ham, to'g'ri yozilgan matn yaxshiroq.

Shunga o'xshash matlabni tabiblar zikridagi bobda ham ko'rish mumkin. Navoiy aqidasiga ko'ra, tabobat ilmi bilan shug'ullanuvchi kishilar uchta qurolga – chuqur bilim va zakovat, jarrohlik tig'i bilan ishlash malakasi hamda bemorlar bilan muloqotda yumshoq muomala madaniyatiga ega bo'lishi kerak. Begunoh bemorlarning umrini erta xazon qiluvchi, fe'li yomon, besavod uquvsiz tabibdan ko'ra, hukmdorlar amri bilan ish tutuvchi jallod yaxshiroqdir!

Hozirgi tabibi xushxo'y tan ranjig'a shifodur,

Omiy-yu tundu badxo'y el jonig'a balodur [Alisher Navoiy 2019: 159].

Tabiblar Iso payg'ambarga o'xshatiladi. Iso chiqqan jonni duo bilan inson tanasiga qaytargan bo'lsa, tabiblar chiqayotgan jonga davo bilan tanani tark etishga mone'lik qiladi, deydi. Tabib o'z fanida nihoyatda mohir, kasbiga sadoqatli, bemorga marhamatli va shafqatli bo'lishi lozim. Bunday tabibning yuzi bemorga mahbub, so'zi bemor joniga marg'ub, ya'ni yoqimlidir. Qadamlari xastalarga shifo bo'ladi. Ammo o'z kasbini yaxshi egallamagan, yomon fe'lli, beparvo va dag'al muomalali bo'lsa, bemorni bir tomondan davolagani bilan boshqa tomondan ko'nglini jarohatlaydi. Agar tabib o'qimishli, ilmi bo'lmasa, u jallodning shogirdidir. Jallod tig'i bilan o'ldirsa, u davo o'rniga zaharlaydi.

Alisher Navoiyning „Mahbub ul-qulub“ asaridagi har bir fikr, har bir tanbeh bugungi yoshlarda ezgu ma'naviy sifatlar shakllantirishdagi o'rni beqiyos ekanligini, asardagi ishq mavzusi haqidagi qarashlar bilan ham ko'rsatsak bo'ladi:

“So'zki ma'nisida ishq o'ti nishoni bo'lmag'ay,

Bir taharruksiz badan onglakim, joni bo'lmag'ay” [Alisher Navoiy 2019: 213].

Ko'rinadiki, Navoiy „ishq“ni jonga qiyos qiladi. Demakki, har bir tirik jonda ishq bo'lmog'i kerak. Bu ishq shunday ishqki, ko'ngillarni poklaydi, har qanday qabohatlardan qaytaradi.

Navoiyning ishq haqidagi qarashlarini o'qib shunday xulosa chiqarsak bo'ladi: Olloh yaratgan hamma narsani sevish, ya'ni tabiatni, hayvonotni, insoniyatni: onani, otani, aka-uka, yor-u do'stni, Vatanni sevish, gul-u giyoh, tuproq, yer-u osmonni sevish, ularning borligiga shukrona aytish - Ollohg'a bo'lgan ishqni yaratdi. Ya'niki, yer yuzidagi hamma narsa, barcha inson Ollohning zarralaridir. Hech bir odamzot majoziy ishqqa ega bo'lmay ilohiy ishqqa erishmaydi.

Hozirgi yoshlar ham Navoiy ta'rif qilgan „ishq“ tushunchasini anglasa, ota-onaga hurmatsizlik bo'lmaydi, oilalarning ajralishlari, bolalarning yetim qolishi kamayadi, xiyonat, zinoga yo'l qo'yilmaydi, tabiatga, hayvonotga zulm qilinmaydi.

Navoiy aytadiki, „Sohvu xato bashariyat lozimdur“. Demak, kishi mutlaqo xatosiz yashashi qiyin. Ammo hamma mardlik tasodifan yoki zaruratan yo'l qo'yilgan sahvu xatoni to'g'ri anglay olish va uning oldini ola bilishdadir.

Ma'lumki, Navoiy ilm ahllarini g'oyat yuksak baholaydi, mamlakat obodonligini ta'min etishda, xalq ahvolini yengillatishda ularga juda katta umid bog'laydi. Bu xususda „Mahbub ul-

qulub”dagi:

Kishiga necha kelsa mushkul hol,

Hikmat-u aql anga erur halol [Alisher Navoiy 2019: 19]

kabi hikmatli bayt va ilm hamda olimlar haqidagi fikrlari gʻoyat ahamiyatlidir. Shuningdek, ilm oʻrganib undan amalda foydalanmagan, yaʼni ilmini xalq, mamlakat xizmatiga qoʻymagan olimlarni Navoiy hajv ostiga oladi: Ilmni amalda qoʻllamagan olimni ustiga kitob ortilgan eshakka oʻxshatadi.

“Dabiriston ahli zikrida”gi bob – bolalarga boshlangʻich taʼlim beradigan, umrini yosh avlodning tarbiyasiga bagʻishlagan murabbiy va muallimlar haqida boʻlib, bu bobda Navoiy yosh avlod tarbiyasi uchun juda muhim boʻlgan jihatlarni shakllantirishda asos boʻladigan fikrlarni, qarashlarni keltiradi.

Bolalarga qattiqqoʻllik bilan yozuv-chizuv, hisob va oʻqishni oʻrgatish mashaqqatini tortish:

“Odamdin kelmas, qaysi odamki, dev qila olmas” [Sirojiddinov 2018: 264].

Muallimlarning bilimli, ziyoli qatlami boshqa toifasiga nisbatan kamroq boʻlishi mumkin, lekin bolalarning murgʻak qalbida ilm va maʼrifatga oshnolik va ishtiyoq oʻtini yoqqanligi sababli, shogirdlar umrining oxirigacha birinchi ustozlari oldida maʼnaviy qarzdorlik hissini tuyishlari lozim:

“Shogird agar shaxulislom, agar qozidur,

Agar andin ustod rozidur – Tangri rozidur” [Alisher Navoiy 2019: 163].

Navoiyning ilm-fan haqidagi oʻgitlari, uning maʼrifatparvarlik gʻoyalarining uzviy qismini tashkil qiladi. U butun hayoti davomida ilm-maʼrifatni targʻib qiladi. Mehnat aziyatini chekib ilm oʻrganganlarni xiradmandlar deb olqishladi va avlodlarni ilm-maʼrifatni egallashga daʼvat etdi. Uning “Bilmaganni soʻrab oʻrgangan olim, orlanib soʻramagan oʻziga zolim”, “Oz-oz oʻrganib dono boʻlur, qatra-qatra yigʻilib daryo boʻlur” kabi dono oʻgitlari xalqning hikmatli soʻzlariga, iboralariga aylanib ketdi.

Navoiy bu asarida saxovatsiz odamni yogʻinsiz bahor bulutiga oʻxshatgan.

Quyidagi ibratli fikrlar ham “Mahbub ul-qulub” asarida keltirilgan boʻlib, bu fikrlar yoshlar kamoloti uchun komillik yoʻlidir:

Isrof qilish – saxiylik emas.

Maqtanish uchun mol bermoq – oʻzini koʻz-koʻz qilmoq va shunday qilib oʻzini “saxiy demoq – behayolik bilan nom chiqarmoq”.

Zarur vaqtda berilgan eski chopon va boʻz toʻn – saxovat;

Bemahal hadya qilingan zarbof chopon – yaramaslikdir.

Safar – ayriliqqa uchraganlarni maqsadiga yetkazuvchi va mahrumlarni murod uyiga olib kiruvchidir... Issiq-sovuqdan jonga orom beruvchi ham u [Sariyev Adabiyot 2020: 199].

Navoiy baxt saodatning asosi – maʼrifatda, eng katta baxtsizlik – maʼrifatsizlik va jaholat ekanligini taʼkidlab, tanbehlarida hayotiy haqiqatlar, tajriba va xulosalarni ana shunday ixcham tarzda, asosan, aforizm shaklida bayon etadi.

Navoiy fikricha, inson tabiatidagi bosh illatlardan biri – takabburlik va manmanlikdir.

Har bir insonda yuz berishi mumkin boʻladigan holat – oʻziga faqat yaxshi narsalarni ravo koʻrib, boshqalarning gʻam-tashvishi va mashaqqatlariga nisbatan beparvo boʻlishdir. Bu narsa insonning doimiy dushmani – nafsning xohish va istaklaridan paydo boʻladi.

Nafsning istaklariga boʻysunish oʻziga bino qoʻyish, oʻz soʻziga oshiq boʻlish hamda zohirparastlikka olib kelishi mumkinligini Navoiy, oʻz sheʼrini Saʼdiy Sheroziy va Amir Xusrav sheʼridan ustun qoʻyadigan isteʼdodsiz shoirlar, oʻzini Jaʼfar va Azʼhar kabi mashur xattotlar qatoridan sanaydigan badxat va xat-savodsiz kotiblar, Moniy va Abdulhay kabi ulugʻ musavvirlarning ijodini ham pisand etmaydigan uquvsiz rassomlar, oʻzining donoligini koʻz-koʻz qilish maqsadida erta-yu kech madrasada munozara bilan mashgʻul nodon va mutaassib mutakallimlar misolida koʻrsatib beradi va ularni qattiq tanqid ostiga olgan holda bunday illatlardan tiyilish kerakligini uqtiradi.

Navoiy takabburlik va oʻziga bino qoʻyishlik illatiga muhtalo boʻlganlarni uch toifaga ajratadi:

Birinchi guruhga yuqorida zikr etilganlar, yaʼni boshqalar uni inkor etsa ham, oʻjarlik bilan oʻz xatosini tuzatishga kirishmagan toifa kiradi.

Ikkinchi toifaga esa, oʻzining xato fikrlari va nomaʼqul ishlarini boshqalarga maʼqullatishga kirishganlar hamda oʻzidan boshqa hech kimni nazar-pisand qilmay, toʻgʻri yoʻlga kirishni maslahat berganlarni ham ranjitadiganlar mansub.

Navoiy bunday kishilarni hayoti davomida ko'p uchratganini, ularga qancha yaxshilik qilsa, evaziga faqat jaf va muruvvatsizlik ko'rganini nadomat bilan qayd qilib, ko'pchilikda uchraydigan bu illatning o'zagini o'ziga bino qo'yishlik, shayton yo'lga boshlovchi nafs amriga mute bo'lishda deb hisoblaydi.

Uchinchi toifa takabburlikda haddan oshganlardan iborat bo'lib, Navoiy ularni yana uch guruhga ajratadi:

1) Boshiga podshoh bo'lish xayoli tushib, buy o'lda nomunosib ishlar qilish va Xudo tomonidan yuborilgan Sultonga nisbatan isyon ko'targanlar;

2) fosiq xayollarga berilib, o'zini payg'ambar deb da'vo qilgan gumrohlar va ilohiy g'azabga duchor bo'lganlar;

3) Alloh bergan ne'matlarga kufr keltirib, Fir'avn va Namrud kabi xudolik da'vosini qilganlar. "Takabbur shayton ishi va biyiklik nodon ishi... Butparastliq yaxshiroqkim, xudparastliq" [Alisher 2019: 222].

Insonning yaxshi-yomon qilmishlari haqida mulohaza yuritarkan, fosiqlik va zohidlik, yaxshilik va yomonlik, gunoh va savob – barschasi Ilohiy iroda va ixtiyor tufayli sodir bo'lishi, to'g'ri yo'lga kirganlar – shukronalikni bajo keltirishlari, xato qilgan holatlarda esa, tavba qilishlari lozimligi ta'kidlanadi:

Tavbaekim, aning saodatidin,

Bir qo'l o'g'li bu poya kasb etgay

Kim, anga shohlar qo'l ulg'aylar

Munga o'zlik bila nechuk etgay?! [Alisher Navoiy 2019: 224].

Darhaqiqat, hozirgi paytda ham insonlarga yetishmaydigan fazilat bu – shukr. Insonlar orasida shukrona qiladiganlar kamayib bormoqda. Shukrsiz, taqvosiz inson emas. Ayniqsa, hozirgi jannatmakon zamonda shukrona bilan iymonimizni butlab yashashimiz lozim.

Xulosa qilib aytganda, "Mahbub ul-qulub" turkiy adabiyotda yaratilgan didaktik asarlarning ilk namunalaridan bo'lishi bilan birga, Navoiyning hayoti oxirida yaratilgan hamda uning dunyoqarashini yaxlit tarzda ifodalaydigan yirik axloqiy-falsafiy qomus sifatida bugungi kunga qadar o'z ahamiyatini yo'qotgani yo'q. "Mahbub ul-qulub"dagi hikmatlar xalq maqollariga aylanib, keyingi avlodlarning tarbiyasi uchun muhim dasturulamal bo'lib kelmoqda.

Muallif o'zining ulug' tilagini, kelajak avlodlariga qaratilgan eng pokiza tuyg'ularini, dono o'gitlarini asarga g'oyat katta dadillik va o'ziga xos qat'iylik bilan teran mazmun va serjilo badiiy bo'yoqlarda bayon etadi.

Hazrat Navoiy nafaqat ulug' mutafakkir, ulug' shoir, balki o'z xalqi, millati taqdiriga befarq bo'lmagan buyuk murabbiy ham edi. U o'z umri intihosida ham millat va xalq dardi bilan yashadi. "Mahbub ul-qulub" asarida jamiyat bilan bog'liq orzu-umidlarini ifodalaydi. Unda jamiyat hayotini yuksaltirish, uni to'g'ri yo'lga solish va shaxs ma'naviyatini tarbiyalash kabi o'zining so'nggi armonlarini vasiyat qilib qoldirdi.

Иктибослар/Сноски/References

1. Alisher Navoiy. To'la asarlar to'plami. O'n jildlik. O'ninchi jild. – Toshkent: G'afur G'ulom nashriyoti, 2012.

2. Alisher Navoiy. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: Yangi asar avlodi, 2019.

3. Alisher Navoiy. Mahbub ul-qulub. – Toshkent: Sano-standart, 2018.

4. Hayitmetov A. Adabiy merosimiz ufqlari. – Toshkent: Ma'naviyat, 1997.

5. Izzat Sulton. Navoiyning qalb daftari. – Toshkent, 2010.

6. Sultonmurod O. "Mahbub ul-qulub"da shoirlar va oshiqlar // "O'zbek tili va adabiyoti" jurnali, 2010-yil, 6-son.

7. To'ychiyev U. Navoiyning ishqni turlarga bo'lib tasvirlashi // "O'zbek tili va adabiyoti" jurnali, 2010-yil, 6-son.

8. To'xliyev B., Yo'ldoshev Q., Qosimov B. Adabiyot. 10-sinf uchun darslik. – Toshkent: O'qituvchi, 2004.

9. Voxidov R., Eshonqulov H., O'zbek mumtoz adabiyoti tarixi. – Toshkent: O'zbekiston yozuvchilar uyushmasi adabiyot jamg'armasi, 2006.

10. Sirojiddinov Sh., Yusupova D., Davlatov O. Navoiyshunoslik. – Toshkent: Tamaddun, 2018.

ALISHER NAVOIY XALQARO JURNALINING AXBOROT XATI

Alisher Navoiy xalqaro jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiyasi komissiyasi tomonidan filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalar chop etish tavsiya etilgan ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan. Shuningdek, Amerika qo'shma shtatlarining Crossref.org tizimiga ham kiritiladi hamda har bir maqolaga doi raqami beriladi. Jurnalda quyidagi ruknlar bo'yicha maqolalar chop etiladi:

- **NAVOIY VA JAHON ADABIYOTI**
- **NAVOIY VA TILSHUNOSLIK MASALALARI**
- **TEMURIYLAR DAVRI TURKIY VA O'ZBEK ADABIYOTI**
- **BAHOSIZ BITIKLAR** (Navoiy asarlarining qo'lyozmalari, Navoiy merosi va matnshunoslik masalalari uchun).
- **ASLIYAT UMMONI** (asosan, ingliz, fransuz, nemis, rus, xitoy, yapon, koreys, hind tillariga).
- **NAVOIY NASRI VA NAZMI NAFOSATI** (Navoiy nasri va nazmiga doir tadqiqotlar uchun).
- **ILM, OLAM VA OLIM** (Navoiy ilmiy merosi va turli ilmlarga doir qarashlari uchun).
- **HAQIQAT SARI SAFAR** (Navoiyning falsafiy qarashlari).
- **MA'RIFAT YOG'DUSI** (Navoiy va islom ma'rifati, Navoiyning diniy-ma'rifiy qarashlari, Navoiy va tasavvuf).
- **NAVOIY POETIKASI** (Fasohat, balog'at, badiiyat, aruz va qofiya bilan bog'liq masalalar).
- **TURKIY MUMTOZ ADABIYOT TADQIQI VA UNING BOSHQA ADABIYOTLAR BILAN QIYOSI**
- **NAVOIY VA ADABIY TA'SIR MASALALARI**
- **NAVOIY VA TA'LIM-TARBIYA MASALALARI**

MAQOLALARGA QO'YILADIGAN TALABLAR:

- maqola 10-15 sahifa hajmida taqdim etiladi;
- maqolalar **o'zbek, turk, tojik, rus, ingliz, fransuz** tillarida qabul qilinadi;
- Maqolaning tarkibiy tuzilishi:
 1. Maqola sarlavhasi.
 2. Muallifning F.I.SH., lavozimi, ilmiy unvoni, ish (o'qish) joylari, viloyat, respublika va elektron pochta adresi to'liq keltiriladi.
 3. Annotatsiya (maqolaning qisqacha mazmun va maqsadi, 100-150 ta so'zdan iborat bo'lishi lozim) **o'zbek, rus, ingliz** tillarida beriladi.
 4. Tayanch so'z va iboralar **o'zbek, rus, ingliz** tillarida (7-10 so'zdan iborat bo'lishi kerak).
 5. Kirish (Introduction)
 6. Asosiy qism (Main part)
 7. Natijalar va muhokama (Results and Discussions)
 8. Xulosalar (Conclusions)
 9. Adabiyotlar (References) – alifbo tartibida keltiriladi (15-20 ta adabiyot).
- maqola Times News Roman shriftida, 14 kattalikda, 1 intervalda tayyorlanadi;
- havola(snokalar)lar katta qavsda muallif familiyasi – nashr sanasi – sahifasi [Mo'minov 2020: 25] shaklida keltiriladi;
- maqola tomonlari chap: 3 sm, o'ng: 1,5 sm, yuqori va quyi: 2 sm;
- maqolada keltirilgan ma'lumot va dalillarning ilmiy asoslanganligi, ishonchli va ko'chirmachilik holatlari uchun muallif(lar) mas'uldir.
- Maqolalar ekspertiza qilinadi. Ekspertlar tomonidan **tavsiya etilgan maqolalargina jurnalda chop etiladi**;
- tavsiya etilmagan maqolalar chop etilmaydi va mualliflarga qaytarilmaydi.
- jurnalning 1 ta sonida muallifning faqat 1 ta maqolasi chop etiladi.
- Maqola so'ngida mualliflar(lar) telefon raqamini kiritishlari shart.

MUROJAAT UCHUN MANZIL:

Toshkent shahri Amir Temur ko'chasi Matbuot;
Samarqand shahri Universitet xiyoboni 15, SamDU filologiya fakulteti
Tel.: +99891 527 68 22 Telegram raqami: +99891 527 68 22
E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

ИНФОРМАЦИОННОЕ ПИСЬМО МЕЖДУНАРОДНОГО ЖУРНАЛА “АЛИШЕР НАВОЙ”

Международный журнал “Алишер Навой” включен в перечень научных изданий, рекомендованных ВАК Республики Узбекистан для публикации основных научных результатов диссертаций кандидатов на соискание ученой степени доктора философии (PhD) и доктора наук (Д.б.н.). Он также будет включен в систему Crossref.org в США, и каждой статье будет присвоен номер DOI. Статьи для публикации в журнале принимаются по следующей тематике:

- **НАВОЙ И ВСЕМИРНАЯ ЛИТЕРАТУРА**
- **НАВОЙ И ВОПРОСЫ ЯЗЫКОЗНАНИЯ**
- **ТЮРКСКАЯ И УЗБЕКСКАЯ ЛИТЕРАТУРА ЭПОХИ ТЕМУРИДОВ**
- **БЕСЦЕННЫЕ РУКОПИСИ** (рукописи произведения Навои, проблемы наследия Навои и текстологии)
- **ОКЕАН МЫСЛЕЙ** (переводы произведений Навои на английский, французский, немецкий, русский, китайский, японский, корейский, индийский языки)
- **ИЗЫСКАННОСТЬ ПРОЗЫ И ПОЭЗИИ НАВОЙ** (для исследований в области прозы и поэзии Навои)
- **НАУКА, МИР И УЧЕНЫЙ** (научное наследие Навои и его научные взгляды)
- **ПУТЬ К ИСТИНЕ** (философские взгляды Навои)
- **ДУХОВНОЕ ОЗАРЕНИЕ** (Навои и ислам, нравственно-духовные воззрения Навои, Навои и суфизм)
- **ПОЭТИКА НАВОЙ** (вопросы поэтики, системы аруз, ритмики и рифмы)
- **ИССЛЕДОВАНИЕ ТЮРКСКОЙ КЛАССИЧЕСКОЙ ЛИТЕРАТУРЫ И ЕГО СРАВНИТЕЛЬНОЕ ИЗУЧЕНИЕ**
- **НАВОЙ И ВОПРОСЫ ЛИТЕРАТУРНОГО ВЛИЯНИЯ**
- **НАВОЙ И ВОПРОСЫ ВОСПИТАНИЯ И ОБРАЗОВАНИЯ**

ТРЕБОВАНИЯ К ОФОРМЛЕНИЮ СТАТЕЙ:

- Объем статьи: около 10-15 страниц;
- Статьи принимаются на **узбекском, турецком, русском, английском и французском языках**;
- Структура статьи:
 1. Название статьи.
 2. И.Ф.О. автора, должность, научная степень, место работы (учёбы), область, республика, электронная почта.
 3. Аннотация (краткое содержание и цель статьи, статьи в объеме 100-150 слов) на **узбекском, русском и английском языках**.
 4. Ключевые слова и выражения на **узбекском, русском и английском языках** (7-10 слов).
 5. Вступление (Introduction)
 6. Основная часть (Main part)
 7. Результаты и обсуждение (Results and Discussions)
 8. Заключение (Conclusions)
 9. Литература (References) в алфавитном порядке (15-20 наименований).
- Шрифт текста – Times New Roman; размер — 14 пунктов; межстрочный интервал — 1,5;
- Сноски приводятся в квадратных скобках с указанием *фамилии автора – года издания – страницы* [Мўминов 2020: 25];
- Параметры страницы: слева 3 см, справа 1,5 см, сверху и снизу по 2 см;
- Ответственность за научную обоснованность, достоверность приведенных в статье данных и оригинальность несут авторы статьи.
- Статьи проходят обязательную экспертизу. В журнале публикуются **статьи, рекомендованные экспертами к публикации**;
- Нерекомендованные публикации статьи не публикуются и не возвращаются авторам.
- В одном номере журнала публикуется только 1 статья автора.
- В конце статьи необходимо указать контактный номер автора.

НАШИ КОНТАКТЫ:

Ташкент, проспект Амира Темура, улица Матбуотчилар;
Самарканд, Университетский бульвар, 15, факультет филологии СамГУ
Тел.: +99891 527 68 22 Телеграм номер: +99891 527 68 22
E-mail: alishernavoiy2020@mail.ru

ALISHER NAVOI INTERNATIONAL JOURNAL INFORMATION LETTER

Alisher Navoi International Journal is included in the list of scientific publications recommended by the Higher Attestation Commission of the Republic of Uzbekistan for publication of the main scientific results of the dissertations of candidates for the degree of Doctor of Philosophy (PhD) and Doctor of Science (DSc). It will also be included in the Crossref.org system in the United States, and each article will be assigned a DOI number. The magazine publishes articles on the following sections:

- **NAVOI AND WORLD LITERATURE**
- **NAVOI AND LINGUISTIC ISSUES.**
- **TURKISH AND UZBEK LITERATURE OF THE TEMURIDS PERIOD**
- **INVALUABLE ESSAYS** (for manuscripts of Navoi's works, Navoi's heritage and textual issues).
- **ORIGINAL WORK** (mainly in English, French, German, Russian, Chinese, Japanese, Korean, Hindi).
- **BEAUTY OF NAVOI PROSE AND POETRY** (for research on Navoi prose and poetry).
- **SCIENCE, THE WORLD AND SCIENTIST** (for Navoi's scientific heritage and views on various sciences).
- **JOURNEY TO THE TRUTH** (Navoi's philosophical views).
- **THE LIGHT OF ENLIGHTENMENT** (Navoi and Islamic enlightenment, Navoi's religious-enlightenment views, Navoi and mysticism).
- **NAVOI POETICS** (Issues related to eloquence, maturity, art, rhyme and rhyme).
- **RESEARCH OF TURKISH CLASSICAL LITERATURE AND ITS COMPARISON WITH OTHER LITERATURE**
- **NAVOI AND LITERARY INFLUENCE ISSUES.**
- **NAVOI AND EDUCATIONAL ISSUES.**

REQUIREMENTS FOR ARTICLES:

- the article is presented in 10-15 pages;
- Articles are accepted in **Uzbek, Turkish, Tajik, Russian, English, French;**
- Structure of the article:
 1. Article title.
 2. Full name of the author, position, academic title, place of work (study), region, republic and e-mail address.
 3. Annotation (brief content and purpose of the article, should be 100-150 words) is given in **Uzbek, Russian, English.**
 4. Key words and phrases in **Uzbek, Russian, English** (should be 7-10 words).
 5. Introduction
 6. Main part
 7. Results and Discussions
 8. Conclusions
 9. References - listed in alphabetical order (15-20 references).
- The article is prepared in Times News Roman font, 14 sizes, 1 space;
- references are given in parentheses in the form of the author's name - date of publication - page [Muminov 2020: 25];
- sides of the article left: 3 cm, right: 1.5 cm, top and bottom: 2 cm;
- The author (s) are responsible for the scientific validity, reliability and copying of the information and evidence presented in the article.
- Articles will be examined. Only articles recommended by experts will be published in the journal;
- Un recommended articles will not be published and will not be returned to the authors.
- Only 1 article by the author is published in 1 issue of the magazine.
- The author (s) must enter a phone number at the end of the article.

ADDRESS:

Tashkent city, Amir Temur street Press; Samarkand University Boulevard 15,
SamSU Faculty of Philology Phone: +99891 527 68 22
Telegram number: +99891 527 68 22 E-mail: alishernavoi2020@mail.ru

NAVOIYNI ANGLASH

Tarix, degani bu – jang-jadal emas,
So‘zdir u, so‘zlarda aks etgan ma’no.
Balki turkiyni ham birov til demas,
Navoiy nazmidan tuymasa navo.

Uyg‘oq shuur bilan xayolga tolsak,
Navoiy va imon – egiz tushuncha.
Shoirlar biz qancha yaqin borolsak,
Xudoga yaqinlab borurmiz shuncha.

El g‘amin o‘ylagan bari bir o‘lmas,
Uni kutar doim taqdir alomat.
Bu teran nolalar hech qachon so‘lmas,
Ko‘ngilni avaylab-asrar salomat.

«Ey, Navoiy», deya chorlar o‘zini
Muhabbat yo‘liga, mehr yo‘liga.
«Ey, Navoiy» – jahon ochar ko‘zini,
Tilla tushgan kabi gadoy qo‘liga.

«Ey, Navoiy» – quyosh tushar samodan,
Ketar poy-piyoda ufqlar oralab.
Yurak entikadi toza havodan,
Metin dardlarini tilka-poralab.

Avlod-avlodlarga hamisha yor u,
Turli xalqlar aro raso qaddimiz.
«So‘zimni eshit», – deb bizlarga zor u,
«Biz ham zor», – deyishga bormi haddimiz?

Shukur Qurbon

ALISHER NAVOIY

XALQARO JURNAL
INTERNATIONAL JOURNAL
МЕЖДУНАРОДНЫЙ ЖУРНАЛ

Контакт редакций журналов. www.tadqiqot.uz
ООО Tadqiqot город Ташкент,
улица Амира Темура пр.1, дом-2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Тел: (+998-94) 404-0000

Editorial staff of the journals of www.tadqiqot.uz
Tadqiqot LLC the city of Tashkent,
Amir Temur Street pr.1, House 2.
Web: <http://www.tadqiqot.uz/>; Email: info@tadqiqot.uz
Phone: (+998-94) 404-0000

ALISHER NAVOIY. SHANXAY. SHANXAY UNIVERSITETI BOG'I
Haykal Ravshan Mirtojiyev va Ye Qing muallifligida 2017-yilda yaratilgan.

АЛИШЕР НАВОИ. ШАНХАЙ. САД ШАНХАЙСКОГО УНИВЕРСИТЕТА
Статуя создана в 2017 году Равшаном Миртожиевым и Ёе Кингом.

ALISHER NAVOI. SHANGHAI. SHANGHAI UNIVERSITY GARDEN
The statue was created in 2017 by Ravshan Mirtojiev and Ye Qing.